

Dünden Bugüne
SEBİL YÖRÜKLERİ

Doç. Dr. Ali MEYDAN

Doç. Dr. Ali MEYDAN

DÜN DEN BUGÜNE SEBİL YÖRÜKLERİ

ISBN 978-605-318-517-8

DOI 10.14527/9786053185178

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Eylül 2016, Ankara

Yayın-Proje: Elif Turanlıoğlu Bultan

Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Yağmur Kızılateş

Kapak Tasarımı: Mehmet Gruşçu

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105

Yenimahalle/ANKARA

(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

alimeydan01@gmail.com

0 533 4553580

SUNUŞ

1071'den daha önceki yüzyıllar içerisinde Anadolu'da bugünkü Türklerin ataları olduğu bilinen Sakalar ve İskitlerin Doğu Anadolu başta olmak üzere Anadolu'ya geldikleri ve buralarda uzun süreli beylikler ve devletler kurdukları bilinen bir gerçektir. Ancak ilkçağın bu dönemlerinde çoğu zaman kurulan beylikler ve devletler kısa ömürlü olmuş, ancak devletler ve beylikler sadece lider bazında el değiştirmiştir. Daha sonra 1071 Malazgirt Savaşı sonrası Anadolu'ya yapılan Türk göçleri hem hızlanmış hem de yoğunlaşmış ve zaman içinde Türkler Anadolu'nun her köşesine peyderpey yerleşmişlerdir. Özellikle Van güneyinden Torosların en batısına kadar Toros dağlarının her iki yamacında yayıldıkları görülür. Sebil'e yerleşenler de bu kollardan bir tanesidir. Bu yerleşmeler sırasında ortaya çıkan köy, kasaba yahut herhangi bir yerleşim birimi bu yerleri Oğuz'un sadece bir boyuna mensup olmayıp farklı boylardan aile ve aşiretlerin kurduğu anlaşılmaktadır. Bu cümleden olmak üzere Tarsus'un ve Tarsus çevresindeki Yörük ve aşiretlerin yayla olarak kullandığı yerlerden birisi de Çamlıyayla (Namrun) ve Sebil çevresidir. Bu yörenin meskûnları daha çok hayvancılıkla geçimlerini sağladıkları için hayvanların ihtiyacı olan otlak ve su kaynaklarının peşinden Toros dağlarının daha yukarı yamaçlarında yer alan yaylalara çıkmaları, güzün sıcakların düşmesiyle birlikte de geriye dönmeleri söz konusudur.

Toroslar üzerindeki gerek yüksekliği gerekse de Tarsus ırmağının iki kolu arasındaki en yüksek alan olan Sebil ve çevresi adeta bir çıkmaz yol sonu gibi bir mekân özelliği göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak da Sebil'de Yörük kültürüne has ve Oğuz boyunun unsurlarını da taşıyan birçok gelenek ve göreneğin şekillenmesi ve kültürel değerlerin ortaya çıkması söz konusu olmuştur.

Yerleşmenin kuruluşundan günümüze geçen yüzlerce yıl içerisinde kültürel değerlerde birtakım gelişme ve değişimler olduğu gibi ekonomik gelişme ve değişimler de yaşanmıştır. Hayvancılık faaliyetleri önceleri kısmen, daha sonra büyük oranda bırakılmış bunun yerine bağ ve bahçecilik tarzında bitkisel üretime geçilmiştir. Hayvancılığın getirdiği zorluklar ve özellikle orman alanlarının korunması maksadıyla sürülerin orman içine sokulmasına devlet tarafından mani olunması hayvancılık geleneğinin zayıflamasının önemli bir sebebidir.

Bu beldemizde yetişmiş olan değerli arkadaşımız Ali Meydan'ın hem geçmişten bugüne, hem de geleceğe, buradaki gelişme ve değişimleri ortaya koyması, içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını gözlemlemesi sonucu bu çalışmanın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu belde yazar için adeta bir laboratuvar alanı olmuştur. Bu eserde ortaya konulan birtakım değer ve kültürel eserler gün geçtikçe

unutulmakta, önümüzdeki yıllarda yeni nesiller burada yaşayanların bu topraklara alın terlerini dökerek, emeklerini vererek nasıl sahip olduklarını göstermesi bakımından çok çok önemlidir.

Kültür bir anda oluşmayan uzun bir geçmişten bugüne süreç içerisinde olgunlaşarak gelen ve toplumun hemen her kesimi tarafından kabul edilen olgulardır. Dolayısıyla Sebil'in kendi içinde biraz da büyük merkezlerden uzak olması, yol güzergâhları üzerinde bulunmaması Türk kültürünün yaşayan önemli örneklerinin gelişmesine yardımcı olmuştur.

Çalışma gerek ihtiva ettiği kültürel değerler, gerekse bu konularda yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından önemli bir yere sahip olacaktır. Yazarın içerisinde yetiştiği topluluk tarafından takdir edilecek olan bu çalışma aynı zamanda yakın çevredeki toplulukların da geçmişten günümüze yaşadıklarını öğrenmelerine yardımcı olacağını düşünmekteyim.

Prof. Dr. Akif AKKUŞ

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ÖN SÖZ

Sebil, Tarsus'un kuzeyinde, Torosların eteğinde, tabiri caizse kuş uçmaz, ker-
van geçmez bir kasaba. Nüfusu bir zamanlar 5000'lere ulaşmasına ve sohbet esna-
sında 'tren yolundan yukarıdaki en büyük yerleşim yeri' olarak anılmasına rağmen
halkın dilinde 'bizim köy' olarak anılmaya devam ediyor. Tarsus çayının Cehen-
nemdere ve Kadıncık kollarının arasında kalan Sebil, çok engebeli bir topografya
da kurulmuştur, hatta öyle ki, engebeli tabiri bile yetersiz kalıyor. Bu engebeli to-
pografya, dünyayla iletişimi de büyük oranda kesmektedir. Doğusunda ve batısın-
da derin vadiler, kuzeyinde üç bin metreye ulaşan Toros dağları, tek iletişim şansı
olarak Tarsus üzerinden sağlanmasını yol açmaktadır. Bu bakımdan Aladağlarla,
Orta Toroslarla ilgili pek çok çalışmaya rastlamak ve belgeselerde, gazetelerde bu
bölgelerle ilgili haberlere rastlanılmaktayken, bu bölgenin çok bilinmediği görül-
mektedir.

Yüzyıllar önce Çukurova'nın sicağından ya da başka problemler yüzünden
Osmanlı coğrafyasının değişik bölgelerinden Sebil'e gelip sığınan Yörük aileler,
kendilerine yeni bir dünya kurmuşlar, Anadolu'nun bu cennet köşesinde Yörük
kültürünün en bakir ve kendine özgü örneklerinden birinin günümüze kadar sür-
rüp gelmesinde rol oynamışlardır. Engelibeli topografyası, verimli topraklarının
erozyona maruz kalması, ikliminin sertliği gibi sebepler tarımsal ürün çeşitlili-
ğine imkan tanımadığı için, Yörük aileler el mahkum konar göçer hayata devam
etmişlerdir. Yüzyıllardır sürüp gelen alışkanlıklar, yaşadıkları dünyanın dışındaki
dünyalarda yaşamının daha zor olacağı hakkındaki düşünceler, tabiri caizse konar
göçer yaşama ayak diremeye devam etmelerini sağlamaktadır.

Böyle bir çalışmaya birkaç nedenden dolayı ihtiyaç duyulmuştur. Birincisi,
gönülden bağlı olduğum köyüme, Yörük kültürü ve Toroslara, yaklaşık yirmi yıl-
lık yaşam tecrübemi, yirmi yıllık akademik deneyimimle birleştirerek borcumu
bir nebze olsun ödeyebilmektir. İkincisi, yaklaşık yirmi yıl Sebil'de, Yörük kültürü
içinde ve Toroslarda yaşamama rağmen, yıllar sonra dönüp baktığımda pek çok
hususunu unutmaya başlamam ve Yörük kültüründe yaşanan anın önemli olması,
geçmiş ve gelecek kavramlarının çok uzak zamanları ifade etmemesi yüzünden,
geriye sadece sözlü kültürün kalıyor olması, bu kültürün de birkaç nesil sonra ta-
mamen unutulma tehlikesiyle yüz yüze olmasıdır. Üçüncüsü, tarihiyle, doğasıyla,
kültürüyle çok istisna bir yerinin olduğunu düşündüğüm Sebil'le ilgili, rastladığım
nerdeyse yazılmış hiçbir eserin olmamasıdır.

Yörükleri bütün yönleriyle ele almanın zorluğu ortadadır. Bu zorluk yüzün-
den zaman zaman ele aldığım konuyu yoyma endişesi yüzünden vazgeçmeyi çok
düşündüm. Ancak, akademik çevrede ya da köye gittiğimde tanıdık, hısımlarım, ak-
rabanın 'hani kitap ne zaman çıkıyor?' sorularıyla tekrar şevke geldim ve arazi
çalışmalarına, gözlemlere, görüşmelere devam ettim.

Türkiye’de yaylacılık faaliyetleriyle ilgili araştırmaların her geçen gün arttığı ortadadır. Ancak Yörük kültürü ve Yörüklerle ilgili yapılan çalışmalarda sadece yaylacılık yn ele alınırsa, ortalama yılın 4 ila 5 ayında devam eden bu faaliyet, olayın yalnızca 1/3’n yansıtacaktır. Daha uzun süren kışlak hayatı ise eksik kalacaktır. Ayrıca yayla dönemi Yörüklerin iş gücü olarak, iklim ve hava şartları olarak, ekonomik olarak yılın en rahat dönemine denk gelmektedir. Bu bakımdan da yayla dönemini rekreasyonel yaylacılıkla kıyaslamak ve bu dönemi Yörüklerin de rekreasyon zamanları olarak görmek hiç yanlış olmasa gerektir. Yaylacılık çalışmalarının daha fazla olmasında mevsim şartları da etkilidir. Ancak, yaz günü, güzel bir güneşin altında, bakıp ta Yörük kültürünü anladığımı dşnmek abestir. Yazın yaylaya gidip, kesilen keçinin eti yenilirken sorulan birkaç soruyla Yörük kültürü hakkında yorum yapmak çok zordur; bir ağaca çıkıp dal kesmeden, kepeneğin içinde üşüyerek yatmadan, davar rdrken uykusuz kalmadan, kir toplamadan, kuzluğun altını temizlemeden, en az bir dl alımı Yörüklerle yaşayıp, bir metre karda, kar yarıp yol almadan Yörük kültürü hissedilemez.

Dn denecek kadar yakın bir zamanda bulunabilen, yaşanabilen birçok özelik ve güzelliğin artık yaşanmadığı için ‘Dünden Bugüne Sebil Yörükleri’ ismini verdiğimiz bu çalışma amatör bir çalışma olarak ele alınabilir. Teknik açıdan yanlış arayanın hiç zorlanmayacağını düşündüğümüz için tüm eleştiriler yeni çalışmalara ışık tutacak ve yeni bilgiler öğrenmemize vesile olacaktır.

Araştırma sürecinin şekillenmesinde görüşlerinden çokça yararlandığım babam Galip Meydan’a, Ahmet Kır’a, Osman Yasin’e; haritaların çiziminde ve görüşleriyle katkılarını esirgemeyen Mesut şimşeke ve Dr. şenay Güngör’e; hem bu çalışmada hem de akademik hayata girmemde ve diğer çalışmalarında sürekli desteğini gördüğüm kıymetli hocam Prof. Dr. Akif Akkuş’a çok teşekkür ederim.

Doç. Dr. Ali MEYDAN

Temmuz 2016

ÖZET

DÜNDEN BUGÜNE SEBİL YÖRÜKLERİ

Mersin'e 100 km, Tarsus'a 70 km uzaklıkta bulunan Sebül, Tarsus'a bağlı bir orman köyü iken, 1972 yılında kasaba statüsü kazanmış, 1991'de ilçe olan Çamlıyayla'ya bağlanmıştır. Yaklaşık 400 yıl önce Torosların eteklerinde kurulmuş olan Sebül'in denizden yüksekliği 1150 m.dir. 1970'li yıllara kadar ekonomisi daha çok orman işçiliği ve hayvansal üretime dayalı olarak devam etmiş, bu yıllardan sonra bitkisel üretim ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Sebül'e ilk yerleşenler Çukurova'nın sıcağından kaçan Yörüklerdir. Soyları altıncı yüzyılda Orta Asya'da ortaya çıkan Oğuz Boylarına dayanan Yörükler, Malazgirt zaferinden sonra, Anadolu'ya gelip yurt tutan konar-göçer ailelerdir.

Araştırmada, Sebül'de Yörük kültürünün genel özelliklerini ve geçmişten günümüze olan değişimi ortaya koymak amaçlanmıştır. Bir kültürü anlamaya çalışmak ya da bilinenler ile o kültürle ilgili yaşanan gerçeklik bambaşka şeyler olduğu gerçeğinden hareket ederek, Yörüklerin algılayışlarını anlamak için, olayları onların gördüğü gibi görmeye çalışmak gerekir. Bu bakımdan Yörük kültürü, konuya yüzeysel yaklaşan politikacıların, gazetecilerin, amatör araştırmacıların, sosyologların ve antropologların kolaylıkla anlayamayacağı kadar zengin bir sosyo-kültürel yapıya sahip, tarih boyunca Anadolu'da kurulan medeniyetlerde ve konar-göçer bir hayat süren Orta Asya Türklüğünde de önemli olan keçiye dayalı olarak gelişen bir olgudur.

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden etnografik yaklaşımla yürütülmüştür. Bu yaklaşımda yapay bir bağlam veya ortamdaki ziyade insanları normal hayatları içerisinde gözlemleyip anlayabilmek esastır. Veriler katılımcı gözlem ve görüşme ile elde edilmiştir. Çalışma sürecinde her Yörük ailesinin çadırına yaz ve kış gidilmeye çalışılmış, günlük yaşamları ve kültürel özellikleri, oluşturulan kapsam çerçevesinde yerinde gözlemlenmiştir. Gözlem sırasında notlar tutulmuş, fotoğraflar çekilmiştir. Elde edilen verilerin betimsel analiz yöntemiyle irdelenmiştir.

Araştırmada inceleme alanı olan ve Yörük yaşamına mekân olma özelliği gösteren Sebül, coğrafi özellikleriyle incelenmesinin yanı sıra, Yörük ailelerin mekân ve mesken özellikleri, kültürel yapıları, yaylakla kışlak arasındaki göçleri, ailede iş bölümü, yazın ve kışın hayvanların otlatılması ve beslenmesi, ailelerin ve hayvanların kışa hazırlanması, yayla yollarının yapılması ve teknolojik gelişmelerin Yörük yaşamına etkileri, günlük hayatları ve eğlenceleri, halk inanışları, doğayla etkileşim ve iletişimleri ve yaşadıkları sorunlar ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Sonuç olarak kendilerine has özellikleri gittikçe azalan ve günün birinde tamamen ortadan kalkabileceği endişesi taşınan Yörük kültürünün temelini oluşturan keçinin korunması aynı zamanda doğanın, biyolojik çeşitliliğin ve kültürel zenginliğin korunmasıdır. Orta Asya'dan, Anadolu'ya uzanan bir kültür olması ile Osmanlı, Selçuklu ve Türkiye Cumhuriyetini birbirine bağlayan Yörük kültürünün ortadan kalkması, bu kültür köprüsünü de yok edecektir.

Anahtar Kelimeler: Sebil, Yörük Kültürü, Keçi, Yayla, Kışlak

ABSTRACT

SEBIL YURUKS FROM THE PAST TO PRESENT

Whereas Sebil that is 100 km away from Mersin and 70 km away from Tarsus was a forest village affiliated to Tarsus, it had the status of sub-district in 1972, and affiliated to Camlıyayla as a district on the skirts of Taurus Mountains. Sebil that was founded nearly 400 years ago on the skirts of Taurus Mountains is 1150 m above the sea level. Until 1970s, its economy depended more upon forestry and animal production, and after 1970s vegetative production has started to gain importance.

The first residents of Sebil were Yuruks escaping from the hot weather of Cukurova. Yuruks whose ancestries goes back to Oguz tribes in Central Asia in the sixth century have included migrant settler families who came to Anatolia after Malazgirt Victory.

In the research, it was aimed to reveal the general properties of Yuruk culture in Sebil and the change of this culture from past to present. Considering the fact that trying to understand a culture or familiar aspects and the reality of this culture are totally different from each other, it is necessary to see the events as Yuruk people see in order to understand perceptions of Yuruks. In this sense, Yuruk culture is a fact developed depending upon goat as important in Central Asian Turkishness as migrant settlers in civilizations founded in Anatolia during the history with a socio-cultural structure as rich as superficially approaching politicians, amateur researchers, sociologists and anthropologists cannot easily understand.

The study was carried out with an ethnographic approach as one of the qualitative research methods. In this approach, it is essential to observe and understand people during their normal life rather than an artificial context or environment. The data were obtained through participant observation and interviews. During the study process, tents of each Yuruk family was tried to be visited in summer and winter, and their daily lives and cultural properties were observed on-site within the framework of the study. Notes and photographs were taken during the observation. Obtained data were analyzed using descriptive analysis method.

Sebil as the investigation area of the research and having the property of being Yuruks' residential area was investigated in details in terms of its geographical properties, location and residential properties of Yuruk families, their cultural structures, their migration between highland and winter quarters, division of labor in Yuruk families, pasturing and feeding of animals in summer and winter, preparati-

on of families and animals for the winter, construction of highland roads, effects of technological improvements upon Yuruk life, their daily life and entertainments, and public beliefs, communications and the problems they have experienced.

Consequently, protection of goat creating the basis for the Yuruk culture that has been worried to be disappeared one day due to their indigenous properties' gradual decreasing means the protection of nature, biological diversity and cultural wealth. Disappearing of Yuruk culture interconnecting Ottoman, Seljuk and Turkish Republic to each other as a culture from Central Asia to Anatolia will disappear this culture bridge, as well.

Key Words: Sebil, Yuruk Culture, Goat, Highland, Winter Quarters

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	iii
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vii

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı.....	6
Problem Cümlesi.....	7
Araştırmanın Yöntemi.....	9
Veri Toplama Aracı.....	9
Verilerin Analizi.....	11

I. BÖLÜM

SEBİL VE ÇEVRESİNİN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

1. FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	13
1.1. JEOLJİK VE JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER.....	13
1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ.....	20
Sıcaklık.....	21
Yağış.....	22
Nemlilik.....	23
1.3. BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ.....	24
1.4. HİDROGRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	33
1.5. TOPRAK ÖZELLİKLERİ.....	38
2. BEŞERİ ÖZELLİKLERİYLE SEBİL.....	41
2.1. KURULUŞU VE TARİHİ GELİŞİMİ.....	41
2.2. YÖNETİM.....	53
2.3. NÜFUS DEĞİŞİMİ VE ÖZELLİKLERİ.....	54
2.4. EĞİTİM.....	56
Sebil ilkokulu.....	56
Sebil Ortaokulu.....	57
Çamlıyayla Kasım Ekenler Lisesi.....	58
2.5. SAĞLIK.....	59

II. BÖLÜM

SEBİL YÖRÜKLERİ

2.1. MEKÂN ÖZELLİKLERİ	61
2.1.1. Yerleşme	65
2.1.1.1. Yer isimleri	65
2.1.2. Yayılcılık	73
2.1.3. Yurt.....	78
2.1.4. Güzle	80
2.1.5. Kışlak	81
2.1.6. Salan	82
2.2. MESKEN	83
2.2.1. Çadır	83
2.2.2. Sütlük	90
2.2.3. Çadır Dokuma	90
2.2.4. Keçe pişirmek	96
2.2.5. Huydak	98
2.2.6. Köy Evi.....	101
2.2.7. Hayvan Barınakları	102
Kuzluk	103
Ağıl	104
2.3. YÖRÜK AİLELER	106
2.3.1. Lakaplar	111

III. BÖLÜM

GEÇİŞ SAFHALARI

3.1. KÜLTÜR	115
3.2. DOĞUM	121
3.3. SÜNNET	125
3.4. ASKERLİK	126
3.5. DÜĞÜN	127
3.6. ÖLÜM.....	131
Yaşlar	137
3.7. BAYRAMLAR.....	137
3.8. HAC	139

IV. BÖLÜM**SOSYAL HAYAT VE GÜNLÜK YAŞAM**

4.1. PAZAR VE ALIŞVERİŞ	141
4.2. GÜNLÜK YAŞAM VE EĞLENCE	144
4.3. AKRABALIK VE SOSYAL İLİŞKİLER	150
4.4. KOMŞULUK.....	152
4.5. MİSAFİR AĞIRLAMA.....	154
4.6. KULLANILAN ARAÇ GEREÇLER.....	157
4.7. İŞ BÖLÜMÜ	160
4.8. YEMEKLER.....	160
4.8.1. Ekmek Yapımı.....	167
4.9. HASTALIKLAR.....	168
4.10. ZAMAN	172
4.10.1. Göç.....	176
4.10.2. Teke Katımı.....	187
4.10.3. Döl	189
4.10.4. Yarma.....	193
4.10.5. Kırkım	196
4.11. YÖRÜK ÇOCUĞU OLMAK	199
4.11.1. Okul	203
4.11.2. Çocuklara Yapılan Şakalar.....	204
4.11.3. Çocuk Oyunları	205
4.12. YÖRÜK KADINI OLMAK.....	212
4.13. İBADET, İNANÇ.....	213
4.14. GİYİM KUŞAM	215
4.15. AVCILIK	218
4.16. MÜLK EDİNME	222

V. BÖLÜM**SÖZLÜ KÜLTÜR ÜRÜNLERİ**

5.1. ATASÖZÜ VE DEYİMLER.....	225
Atasözleri	225
Deyimler	229

5.2. MASAL, BİLMECE, MANİLER	234
Bilmeceler:	236
5.3. HALK İNANIŞLARI.....	237

VI. BÖLÜM

BÖLÜM: YÖRÜKÇÜLÜK

6.1. HAYVANLARIN BAKIMI.....	247
6.2. KASAPLIK VE KURBANLIK BESLEME.....	254
6.3. HASTALIKLAR VE TEDAVİSİ	255
6.4. SÜTE DAYALI ÜRÜNLER	260
6.5. DİĞER EVCİL HAYVANLAR.....	263
6.6. KIŞ HAZIRLIKLARI	267
6.7. İKTİSADİ HAYAT VE EK GELİRLER	270
6.8. ANA MASRAFLAR.....	274

VII. BÖLÜM

YÖRÜKLER VE DOĞA

7.1. DOĞAYLA ETKİLEŞİM VE İLETİŞİM	275
7.2. YILDIZLAR	280
7.3. HAYVANLARLA İLİŞKİLER.....	281
Kuşlar	286
7.4. BİTKİLERLE İLİŞKİLER	290
7.5. ORMANLA İLİŞKİLER	297

VIII. BÖLÜM

BİRLİKLER	313
-----------------	-----

IX. BÖLÜM

SORUNLAR.....	317
---------------	-----

X. BÖLÜM

SONUÇ	321
-------------	-----

XI. BÖLÜM

LÜGAT.....	325
KAYNAKÇA	329

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Lokasyon haritası ve araştırmanın sınırları.....	8
Harita 2: Sebil ve çevresinin fiziki özellikleri.....	13
Harita 3: Sebil ve çevresinin jeoloji haritası	15
Harita 4: Sebil ve çevresinin eğim haritası	19
Harita 5: Sebil ve çevresinin toprak özellikleri	40

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Çamlıyayla istasyonunda (1987-1992) aylara göre ve yıllık ortalama sıcaklık (°C).....	22
Şekil 2: Çamlıyayla istasyonunda (1987-1992) aylık ve yıllık ortalama yağış miktarı (mm)	23
Şekil 3: Cehennemdere akış gözlem istasyonu (DSİ verileri, 2016).....	34
Şekil 4: Sebil planı	42
Şekil 5: Çadır iç planı	87
Şekil 6: Istar (Çizim: Saliha Baratalı)	93
Şekil 7: Yay (Çizim: Saliha Baratalı)	97
Şekil 8: Köy evi planı	102
Şekil 9: Kirpi oyunu alanı	210

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Çamlıyayla istasyonunda (1987-1992) aylara göre ve yıllık ortalama sıcaklık (°C).....	21
Tablo 2. Çamlıyayla istasyonunda (1987-1992) aylık ve yıllık ortalama yağış miktarı (mm)	22
Tablo 3. Çamlıyayla istasyonunda (1987-1992) aylık ve yıllık ortalama bağıl nem oranı (%)	23
Tablo 4: Ağaç türlerine göre orman ekosistemlerinin genişlikleri (2000 yılı)	26
Tablo 5: Sebil'e ait nüfus bilgileri.....	55
Tablo 6: Hangi dokumanın çözgü, argaç ve nakışı hangi unsurlar oluşturur	94
Tablo 7: 2016 yılı itibarıyla tam konar-göçer olan Yörük aileler	106
Tablo 8: 1970'li yıllarda Yörük ailelerle ilgili bilgiler.....	109
Tablo 9: 1990'li yıllarda Yörük ailelerle ilgili bilgiler.....	110

FOTOĞRAF LİSTESİ

Foto 1:	Kıvrım eksen düzleminin hemen hemen yatay durumda olan “Yatık Kıvrım” yapısı (Alt Jura kireçtaşı, Sebil-Cehennemdere yolu).....	16
Foto 2:	Karaisalı formasyonu (Zevzek kayası) ile Kaplankaya formasyonu (Zevzek dibi) arasındaki uyumlu dokanak ilişkisi (Zevzekbaşından doğuya bakış).....	17
Foto 3:	Sayındibi’nde buzul şekilleri ve morenlerin flüvyal etkilerle parçalanması	17
Foto 4:	Demirkazık formasyonu ile Kaplankaya formasyonu arasındaki faylı dokanak (Kavlakepe kuzeyinden Kömürocağı gölü ve Çamlıyayla’ya bakış)	18
Foto 5:	Fındıkpınarı karışığı ve Cehennemdere formasyonu arasındaki bindirmeli dokanak (Sebil-Kisecik sınırı)	19
Foto 6:	Denizaltı volkaniklerinin mostra verdiği Karataş	20
Foto 7:	Sebil çevresinde birçok yerde kızılçam ormanlarının bakiyeleri görülür.....	25
Foto 8:	Çiçekli dişbudak (Karadal)	27
Foto 9:	Çirişotu (Kılçiriş)	28
Foto 10:	Yüksek yerlerde sedir ve karaçam karışık ormanlar oluştururken, bazı karaçamlar anıt ağaç formuna ulaşır.	29
Foto 11:	Orman üst sınırı 2200 m.lere çıkarken ağaç üst sınırı 2400 m.lere kadar çıkabilmektedir.....	30
Foto 12:	Suyun gözü (Cehennemdere vadisinin kollarından birisinin gözesi).....	35
Foto 13:	Kömür ocağı gölü.....	36
Foto 14:	Yakanın oluk	37
Foto 15:	Koyuneşmesi kuyusu (ağız çapı: 1.20 m; taban çapı: 60 cm; derinlik 3 m)	38
Foto 16:	Yüksek dağ çayırları toprağı	41
Foto 17:	Çamlıyayla (Namrun) ortada mesa üzerinde Namrun Kalesi	43
Foto 18:	Güzle’de öğle vakti dinlenen sürü	44
Foto 19:	Ön planda köyün ilk kurulduğu yer olan güzle, sağ tarafta ikinci kuruluş yeri olan Göynükyüzü ve arka tarafta mevcut yerleşim yeri.....	46
Foto 20:	Höykürecik’te kaya mezarı	51
Foto 21:	Sayındibi’nde mezarlık	51
Foto 22:	Sebil’in son belediye başkanı Mehmet Çelik ve coğrafyacıların ziyareti	54
Foto 23:	Sebil İlkokulu’nun eski binası	57

Foto 24:	Çamlıyayla Kasım Ekenler Lisesi'nin yeni binası	59
Foto 25:	Sıcak asfalt çalışması	62
Foto 26:	Koyuneşmesi yaylasında iki ailenin çadırları ve sürülerin öğle yatağı	76
Foto 27:	Keçiler güzden yaza kadar genellikle makilik alanlarda yayılır	79
Foto 28:	Kış yurdu ve eklentilerinin planı (Eskiden sadece çadır ve kuzluk; günümüzde ise çadır ve kuzluğun yanı sıra, sayısı ihtiyaca göre birçok ağıl, yemlik, katır ağılı, odunluk, misafir çadırı gibi eklentilerle sanki bir mahalleyi andırıyor)	82
Foto 29:	Günümüzde çadırların yerinde çatmalar var	85
Foto 30:	Dam	88
Foto 31:	Bir açık çatma	89
Foto 32:	Sütlük	90
Foto 33:	Kirmen	92
Foto 34:	Çulfalık	95
Foto 35:	Keçe pişirme (yıl 1991)	96
Foto 36:	Kepenek	98
Foto 37:	Boztüsmül'de Huydak	99
Foto 38:	Sultanayşe Mağarası ve mağara yakınındaki kuzeye sürüklenim	101
Foto 39:	Kuzluk, en: 2 m, Boy: 7 m. (oğlak sayısına göre uzatılır), Yükseklik: 1.20 m	104
Foto 40:	Kuzluğun içinden görünüm	104
Foto 41:	Kış yurdunda bir Yörük obası	105
Foto 42:	Hökümet emmi ile Hacarap'ta	112
Foto 43:	Kültigin abidesinde keçi yavrusu anlamına gelen elik işareti	117
Foto 44:	Kardeşim Melek ile 1995 yılında Zevzekbaşı'nda	136
Foto 45:	Pazar dönüşü çeşme başı	143
Foto 46:	Yaylada öğleden sonra yapılan muhabbet	146
Foto 47:	Misafir ağırlamada genellikle keçi kesilir	155
Foto 48:	Misafir ağırlamada çoğunlukla sıkma ve börek ikram edilir	156
Foto 49:	Helke ve saplı	158
Foto 50:	Yağlı bazlama	163
Foto 51:	Teleme otu (altın çilek)	164
Foto 52:	Sağım	171
Foto 53:	Taşıma işlerinde çoğunlukla katır kullanılır	178
Foto 54:	Yük hayvanları yerini büyük oranda tırtırlara bırakmıştır	179
Foto 55:	Çamaşır kurutma	180
Foto 56:	Eski ama hala kullanılan yollarla yeni yollar	183
Foto 57:	Makine	188

Foto 58: Yemleme	190
Foto 59: Yem teknesi, boy: 3,5 m. Genişlik 25 cm, üst genişlik 40 cm, yükseklik 20 cm.....	190
Foto 60: Emiştirme esnasında keçilerin ve oğlakların birbirine karışması	191
Foto 61: Yeni doğmuş oğlakların eve getirilmesi	192
Foto 62: Yazın sonunda ot azaldığı için oğlak sürüsüne dal kesilir	195
Foto 63: Keçi kırkımı	197
Foto 64: Tekelerin kırkımı diğerlerinden farklıdır	198
Foto 65: Yörük çocukları	200
Foto 66: Geyik (dağ keçisi).....	220
Foto 67: Pamukluk değirmeni	236
Foto 68: Hüyük	241
Foto 69: Neşeli'de koca katran (Sedir)	243
Foto 70: Dolin içerisinde biriken sular sulamada kullanılır (Duvarlıgöl)	249
Foto 71: Tuzlada oğlaklar	251
Foto 72: En ve kulak küpesi	253
Foto 73: Hayvanlar için kullanılan ilaçlar	257
Foto 74: Süt çekme	262
Foto 75: Yalağından yal içen köpek	264
Foto 76: Kümes	266
Foto 77: Odun temini	267
Foto 78: Orman işçiliği	272
Foto 79: İğne oyası çeşitleri	273
Foto 80: Tuzak	284
Foto 81: Yavru kar serçesi	289
Foto 82: Boylu ardıç dallarını yiyen keçiler	297
Foto 83: Tahtacıardan geriye kalanlar	299
Foto 84: Talas (Tabi tensil uygulaması sahası).....	300
Foto 85: Boğaz'da bir bağ	308
Foto 86: Manastır'da sedir ağacı plantasyonu	309
Foto 87: Küre'de 1948'de çıkan yangından sonra bir dönem sumak ormanı olan bölgede süksesyon tamamlanmış ve sedir ormanı hakim olmuştur	310
Foto 88: Orman kooperatifi	314
Foto 89: Çoban belgesi	323
Foto 90: Arazi çalışmalarından bir gün.....	324

GİRİŞ

Bilge Kağan sekizinci yüzyılda Ötüken vadisinde bengu taşına “üstte mavi gök, altta kara yer yaratıldığında ikisi arasına insanoğlu yaratılmış” yazdığında Yörükler Orta Asya bozkırlarında, Ötüken ormanlarını kışlak, Tanrı dağlarını yaylak, Orhun nehrini sulak olarak kullanmaktaydı. Gün gelip Anadolu fethedilince, Orta Asya bozkırlarına benzer şartları Toroslar’da bulan Yörükler, buraları yurt bilmiş, Orta Asya kültürünü Anadolu kültürü ile de birleştirmişlerdir.

Orga (2014)’ya göre Yörüklerin soyları altıncı yüzyılda Orta Asya’da ortaya çıkan Oğuz boylarına dayanmaktadır (s. 70). Yörük, yürümek fiilinden yapılmış, Anadolu’ya gelip yurt tutan, konar-göçer Oğuz Boylarını ifade eden bir kelimedir. Yörükler daimi hareket hallerini ise göç ile ifade ederler. Göç kalktı, göç kondu, göç vardı, göçe katıldı gibi (Eröz, 1991, 20). Yörük kelimesinin kökünün nereden geldiği ile ilgili yapılan tartışmaların sonucunda kelimenin “yörü” yani “yürümek” kökünden gelmiş olabileceği söylenebilir (Çetin ve Yılmaz, 2015, 28). Etnik kökenden ziyade bir yaşam tarzını yansıtan Yörük kelimesi aynı zamanda hukuksal bir terimdir ki, devlet kayıtlarında tekrarlı tekrarlı yerleşmiştir. “Farsak aşiretindenim” diyen bir kişinin aşiret kimliği, teşekkülü, aşirete bağlılığı ya da aşiret reisi gibi kavramlar yerine kültürel bir bağlılığı vardır.

Konar-göçer yaşam için uygun olan Anadolu’da kısa mesafelerde yükselti farkının fazla olması, göçebe hayvancılık ve yaylacılık faaliyetleri ile uğraşanlar için; yer şekilleri, iklim ve bitki örtüsü bakımından, uygun bir coğrafi ortam oluşmasını sağlamaktadır. Anadolu’da yaylacılık faaliyetleri çok eski dönemlerden beri yapıyor olmasına rağmen, göçebe hayvancılık Türklerin göçü ile başlamıştır (Kılıç, 2015, 47).

Yörük ve Türkmen tabirleri aynı anlama gelmekte olup genellikle birbirlerinin yerlerine kullanılmaktadır. Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Halep

taraflarında yaşayan konar-göçer taifeler için Türkmen tabiri yaygın olarak kullanılmaktadır. Buna karşılık genellikle Anadolu'nun Kızılırmak'tan itibaren batı taraflarından Marmara ve Ege Denizine kadar uzanan saha ile Rumeli'de yaylak-kışlak mahalleri arasında, devamlı bir hareket içerisinde olup at, koyun, keçi, deve ve katırdan ibaret sürülere sahip bulunan Türkmen aşiretlerine Yörük adı verilmektedir (Uslu, 2015, 269). Bazı bölgelerde ise konar-göçerler için Yörük, yerleşik hayata geçenlere için ise Türkmen tabiri kullanılmaktadır. Güney (1993)'e göre ise Yörükler sabit bir konuta ve toprağa bağlı olmadan, ekip biçme gibi etkinlikler dışında, tarımın yalnızca hayvancılık kolu ile uğraşan, sahip olduğu hayvanlarda verimi ve üretimi artırmak için mevsim ve bitki örtüsü durumuna göre stepler ile yayla yükseltileri arasında ritmik göç hareketine katılan, sürekli olarak çadır yaşamını sürdüren, az çok kapalı bir ekonomik yapıya sahip, üyeleri arasında güçlü akrabalık ilişkileri, yardımlaşma ve dayanışma duygusu bulunan bir topluluktur (s. 15).

Eski Türk topluluklarının özellikle su kaynaklarına ve yaylak-kışlak hayatı üzerinde kurulu bir sistemleri vardı. Bu yaşam bozkırın derinliklerinde doğa ile bütünleşmiş insan gruplarının hayatlarını sürdürebilme mücadelesidir. Kendilerine elverişli buldukları alanlarda hayat tarzlarını değiştirdiler, dala kolay ve rahat olan yerleşikliği tercih ettiler (Taşağul, 2014, 118).

Anadolu'da Yörük veya Türkmen olmak sadece konar-göçer hayat tarzını ifade ediyordu. Yörük kelimesi Anadolu'da meydana çıkan ve belki de ilk söyleniş yeri yine Anadolu olan bir isimlendirmeydi. En belirgin özellikleri ise yaylak-kışlak mesafelerinin kısa oluşu, yani dar alanda göçerlik ediyor olmalarıydı. Ziraat hayatına yakın durmaları, yaylak veya kışarlarda küçük barınaklar, ağullar ya da korunaklı alanlar oluşturmaları yerleşik hayata geçmelerini hızlandırıyordu. Küçük çaplı da olsa ziraatla meşgul olmaları köy hayatına eklemlemelerine imkân tanıyordu (Gündüz, 2014, 167). Aslında köy hayatı ile konargöçerlik kesin sınırlarla ayrılmış değildi.

Anadolu'da kısmen göçebe hayatı geçiren ve kısmen toprağa yerleşmekle birlikte, hala, eski aşiret geleneklerini koruyan Türkmenler hakkındaki bilgimiz, yok denecek kadar azdır. Hâlbuki yalnız memleketin bugünkü halini öğrenmek için değil, Türk tarihine ait birçok meseleleri daha iyi anlayabilmek için de bunlar hakkında etnografik tetkiklere ihtiyacımız vardır (Yalman, 1977).

Aslında Yörük yaşam tarzı demek Türklerin eski yaşam tarzının bir parçasıdır. Türklerin yaşam tarzı son bin yıla gelinceye kadar çoğunlukla göçebe bir yaşamken, son yüzyıllarda daha çok köylü yaşam tarzına dönüşmüş, son çeyrek asırda ise kentleşmiştir. Bu değişim beraberinde kültürel değişime de sebebiyet vermiştir (Uslu, 2015, 210).

Anadolu'ya getirdikleri kültürleri, gelenekleri bütün hususiyetleri ile zamanımıza kadar yaşayıp gelmiştir. Günümüz Anadolu Türklerinde ataları olan Oğuzların kültürleri ruhi davranışları, antropolojik vasıflara hâkimdir. Şimdi oğuz tipini en fazla Batı ve Güney Anadolu'da Yörük adı verilen bu topluluklar temsil etmektedir (Uslu, 2015, 12).

Göçebe ve yarı göçebelerin toprağa bağlanması, tehcir veya ihtiyari muhacret hallerinde muhacirlerin münasip mahallere yerleştirilmesi hususu öteden beri siyasi, içtimai, iktisadi, milli, dini bakımlardan devletleri ilgilendirmiş onların vazifeleri meyanına girmiştir. Devletlerin bu husustaki prensip, düşünce ve kanaatlerini iskan politikalarında görmek kabildir (Eröz, 1991, 239).

Osmanlı'da orduda yardımcı kuvvet olarak vazife alan Yörükler, Kanuni devrinden itibaren, daha çok imar ve muhafaza hizmetlerinde kullanılmıştır. Buldukları coğrafi yerlere göre çeşitli hizmetler gören Yörükler, sahillerde gemi malzemesi temini ve gemi yapımında; derbentlerde ve ana ticaret yolu güzergâhlarında yol emniyeti, tamir, muhafaza, köprü inşası ve menzillere zahire toplanması ve korunmasında; madenlerde, ordunun nakliye işlerinde ve devletin kalelerinin onarımında istihdam edilmişlerdir (Beşirli ve Erdal, 2007, v). Osmanlı devletinin askeri ve ekonomik anlamda yararlandığı Yörük aileler devletin iskân ve kolonizasyon unsuru olarak dönemin idarecileri tarafından bölgenin sosyal ve iktisadi yapısının düzenlenmesinde kullanılmıştır. Ülkenin yeni iskâna açılmış uzak ve sürgün bölgelerine Yörüklerin yerleştirilmesiyle, ülkenin imarı ve güvenliği sağlanmaya çalışılmıştır (Erdal, 2008; Artun, 1996).

Türklerin Anadolu'ya gelmelerinden sonra göçebe hayat tarzını devam ettirenler adeta devlet ile güreş tutmuşlardır. Devlet kovalamış, göçebeler kaçmıştır. Devlet bazen bir vergi memuru, bazen ormancı, bazen de koruma reisi olarak Yörüklerin karşısına dikilmiştir (Uslu, 2015, 27).

1927 nüfus sayımında nüfusun %79.8'inin kırsal bölgede yaşadığı, bu oranın da yarısının göçebe olduğu, bu göçebe nüfus içinde yer alan Yörüklerle ilgili iç iskân politikası başlatılmıştır (Babuş, 2006, 133).

Osmanlı'da konar-göçerlerin yaşam tarzı, nüfusu toprağa bağlayıp, toprak gelirinin artırılmasına dayanan Osmanlı toprak düzenine uygun değildi. Bu nedenle yeni fethedilen Rumeli topraklarına nakledilen konar-göçerler buraların devlete bağlanmasında önemli rol oynamıştır. Kanuni devrinde "Yörük Kanunnameleri" yapılmıştır. Yükseliş devrinde denetim altında tutulmuş ve ağnam (koyun keçi vergisi) almayı başarmıştır. 1683'ten sonra belli kurullarla orduya da alınmıştır (Babuş, 2006, 30).

Anadolu'daki Yörük gruplarından en büyüklerinden biri olan ve Yörükler denilince ilk akla gelen Sarıkeçili Yörükleri Anadolu'da geniş bir coğrafi mekâna dağılmışlardır. Ancak halen göçer vaziyette yoğun olarak görüldüğü bölgeler Toroslar ve Afyon, Uşak bölgesi olarak ifade edilebilir (Beşirli, 2007, 111).

Yörük yaşamı denilince ilk akla gelen kavram olan yaylacılık, Türkiye'de hayvancılık faaliyetleri için kullanılırken, bir kısmı gezme dinlenme için kullanılmaktadır. Ülkemizde yaklaşık 26 bin yayla yerleşimi bulunmaktadır. Sayısal olarak 35 bini aşan köylerimizin çok büyük kısmında yaylacılık faaliyetine katılım olmaktadır (Zaman, 2010, 184). Türkiye'de bulunan yaylalarla ilgili ortaya istatistik koymak çok zordur çünkü öncelikle yayla algısı kişiden kişiye, ilden ile, bölgeden bölgeye ya da aynı bölgede bile yaylacılığın uygulanış tarzına göre değişiklik göstermektedir. Mesela Akdeniz Bölgesinde aynı ilde hayvancılık amaçlı ve dinlenme amaçlı yapılan yaylacılık faaliyeti arasında farklar bulunduğu için bir kişiye göre yayla olan yer başka birine göre köy, başka birine göre ise dağın başı tabir edilmektedir. Tarsus'ta yaşayan birisi Sebil'i yayla olarak görürken, Sebil Yörüklerine göre yayla Toros dağlarında sürüleriyle yazı geçirdikleri bölgedir. Çok genel anlamıyla yaz mevsiminin geçirildiği köy altı yerleşmeleri olan yaylalar bazen bir köyün sınırlarında ve o köye aitken, o köyün halkı yazı geçirirken, bazı yaylalar da birkaç köyün, kasabanın hatta şehrin kullanım alanıdır.

Anadolu'da yaylalar köyün ekonomik çevresi içerisinde yer alan, çeşitli işlevleri olmakla birlikte daha çok yaz mevsiminde hayvanların otlatıldığı, üzerinde geçici ya da daimi konutların bulunduğu yüksek dağ düzlükleridir. Genel anlamda bakıldığında Anadolu'da geleneksel yaylacılık hayvan otlatmak, tarım yapmak ve hayvansal ürünler üretmek şeklindedir (Doğanay, 1997, 273).

Yörük yaşamı yılın belirli dönemlerinde farklı mekânları kullanmayı gerektirir. Yayla, kışlak, güzle, yurt, yurt tutmak gibi kavramlar, yılın farklı dönemlerini, bu dönemlerde yapılması gereken işleri, mevsimi, iklimi vs. tarif eder. Mesela Türkçe bir kelime olan yaylanın birçok tanımı yapılmıştır ve farklı dillere çevrilirken, farklı kavramlarla karşılanmasına çalışılmaktadır. Ancak farklı dillerdeki karşılığı da yayladır.

Yayla aynı zamanda bir kültürü de çağrıştırmaktadır ve içinde konar-göçer kültürün bütün unsurları yer almaktadır. Bu kültür içinde doğup, ömrünün büyük kısmını da aynı ortamda geçirdikten sonra günün birinde sürüyü satıp başka işlerle uğraşmaya başlasalar bile tam anlamıyla Yörükçülüğü bırakamıyorlar. Ya bağ evinde ya da köy evinin altında birkaç keçi beslemeye devam etmekte ya da günün birinde sürü alıp tekrar çadıra göçmektedir. Yörükçülüğü bırakıp köye göçenler olduğu gibi, beslenen hayvanlar da hayat tarzını belirlemektedir. Sebil'de koyunu